

วรรณกรรมพื้นบ้าน(ท้องถิ่น)

วรรณกรรมพื้นบ้าน หมายถึง ผลงานที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาโดยการพูดและการเขียนของกลุ่มชนในแต่ละท้องถิ่น เช่น

วรรณกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ

วรรณกรรมพื้นบ้านภาคอีสาน

วรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ เป็นต้น

ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นก็จะใช้ภาษาพื้นบ้านในการถ่ายทอดเป็นเอกลักษณ์ วรรณกรรมที่สื่อเรื่องราวต่าง ๆ ของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น จารีตประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ของบรรพบุรุษ อันเป็นพื้นฐานของความคิดและพฤติกรรมของคนในปัจจุบัน

ลักษณะของวรรณกรรมพื้นบ้าน

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากมุขปาฐะ คือ เป็นการเล่าสืบทอดกันมาจากปากต่อปากและแพร่หลายกันอยู่ในกลุ่มชนท้องถิ่น
2. เป็นแหล่งข้อมูลที่บันทึกข้อมูลด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชนท้องถิ่นอันเป็นแบบฉบับให้คนยุคต่อมาเชื่อถือและปฏิบัติตาม
3. มักไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เพราะเป็นเรื่องที่บอกเล่าสืบทอดกันมาจากปากต่อปาก
4. ใช้ภาษาท้องถิ่น ลักษณะถ้อยคำเป็นคำง่าย ๆ สื่อความหมายตรงไปตรงมา
5. สนองความต้องการของกลุ่มชนในท้องถิ่น เช่น เพื่อความบันเทิง เพื่ออธิบายสิ่งที่คนในสมัยนั้นยังไม่เข้าใจ เพื่อสอนจริยธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและพฤติกรรมต่าง ๆ

ประเภทของวรรณกรรมพื้นบ้าน จำแนกโดยอาศัยเขตท้องถิ่นได้ 4 ประเภท คือ

1. วรรณกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ (วรรณกรรมล้านนา)
2. วรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. วรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้
4. วรรณกรรมพื้นบ้านภาคกลาง

วรรณกรรมทั้ง 4 ภาค มีลักษณะ ดังนี้

1. ใช้ภาษาถิ่นและตัวอักษรท้องถิ่น แต่เดิมวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา ในท้องถิ่นวรรณกรรมท้องถิ่นในยุคที่ใช้ระบบการคัดลอกด้วยมือใช้ตัวอักษรของถิ่นในการบันทึก ตัวอักษรที่ใช้บันทึกในแต่ละภาคมีความต่างกัน และมีประวัติเก่าแก่เช่นเดียวกับอักษร ที่เราใช้อยู่ปัจจุบัน

2 ใช้รูปแบบคำประพันธ์ท้องถิ่น วรรณกรรมทั้ง 4 ภาค ส่วนใหญ่เป็น ร้อย

กรองมากกว่าร้อยละ คำประพันธ์ที่ใช้เรียงร้อยถ้อยคำเข้าด้วยกัน มีลีลาคล้องกับ
สำเนียง ภาษาท้องถิ่นและเอื้อต่อการออกเสียงเป็นทำนอง รูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้แต่ง
วรรณกรรม จึงแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละภาค

3 ใช้รูปแบบการประพันธ์คล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวทางศาสนา ได้แก่
นิทานชาดกและวรรณกรรมคำสอน วรรณกรรมส่วนใหญ่มุ่งสอนจริยธรรมแก่สังคม โดย
ยึด หลักธรรมทางพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการให้ความบันเทิง

4.วรรณกรรมนิทานนิยายแบบนิยายชีวิตเป็นวรรณกรรมที่ชาวท้องถิ่นนิยมมาก
นอกจากอ่านหรือเล่าสู่กันฟังแล้ว ยังนำไปแสดงในรูปแบบของละครพื้นบ้าน วรรณกรรม
ชนิดนี้ จำลองชีวิตครอบครัวที่อาจจะเกิดขึ้นกับใครก็ได้ มีหลายรส มีทั้งรัก โศก ตัดพ้อ
ต่อว่า และสอนคติธรรม

5 รายละเอียดในวรรณกรรมสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ฉากภูมิประเทศ
ชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี ค่านิยมต่าง ๆ จะสะท้อนวัฒนธรรมของ ท้องถิ่นนั้น ๆ

จำแนกตามวิธีการบันทึก ได้ 2 ประเภทคือ

1.วรรณกรรมมุขปาฐะ หมายถึง วรรณกรรมที่ใช้วิธีเล่าจากปากต่อปาก ไม่มี
การบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ บทกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน
ปริศนาคาถาย ภาษิต สำนวน โวหาร คากล่าวในพิธีกรรมต่าง ๆ และคำบทที่ท่องจำใน
การแสดงเพลงพื้นบ้าน

2.วรรณกรรมลายลักษณ์อักษร หมายถึง วรรณกรรมที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์
อักษร ได้แก่ นิทาน คำกลอน บันทึกทางประวัติศาสตร์ ในท้องถิ่นและตำราความรู้ต่าง

คุณค่า วรรณกรรมพื้นบ้าน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านจริยศาสตร์ มีคุณค่าต่อจิตใจ มีคติเตือนใจและสอนให้เป็นคนดี
2. ด้านสุนทรียศาสตร์ มีคุณค่าต่อความไพเราะ ความงามของภาษา ถ้อยคำ ลีลา
ท่วงทำนองของบทเพลง และบทกวี

3. ด้านศาสนา เป็นสื่อถ่ายทอดคำสอนและปรัชญาทางศาสนา เผยแพร่สู่ประชาชน
ได้กว้างขวาง ทำให้ประชาชนมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและได้ขบคิดในการดำรงชีวิต

4 ด้านการศึกษา ให้ประชาชนได้ฟังหรืออ่าน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์

5. ด้านภาษา เป็นสื่อให้ภาษาท้องถิ่นดำรงอยู่ ซึ่งควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอด

6. ด้านสังคม ปลุกฝังการช่วยเหลือกัน การผูกมิตร การมีมนุษยสัมพันธ์ และพึ่งพา
อาศัยกัน

7 ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้ความรู้เกี่ยวกับตำนาน ชื่อสถานที่ ใน
ประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา
และรายละเอียด

8 ด้านประโยชน์ใช้สอย โดยการนำวรรณกรรมท้องถิ่นไปใช้ เช่น นำบทกล่อมเด็ก

ไปใช้กล่อมเด็ก นำเพลงพื้นบ้านไปใช้ประกอบการแสดง หรือการนำตำรารักษาโรค ไปใช้ ประกอบอาชีพ

สรุป วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมที่ถ่ายทอดในกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งมาเป็นเวลานาน มีทั้งที่เขียนเป็นลายลักษณ์ เช่น นิทาน ตาราและบันทึก และมีทั้งที่ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์ หรือมุขปาฐะ ใช้การพูด การบอก การเล่า หรือการร้องสืบทอดกันมา เช่น เพลงพื้นบ้าน และบทกล่อมเด็ก เป็นต้น วรรณกรรมพื้นบ้านมีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ ได้รับความรู้ ได้ข้อคิดในการดำรงชีวิต ให้ข้อคิด ข้อเตือนใจตลอดจนสามารถนำความรู้จากการได้ศึกษาไปประยุกต์ใช้ประกอบ อาชีพได้

CR: แหล่งเรียนรู้ออนไลน์
สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ